

ELS NENS D'ÀUSTRIA

ANDREA JIMÉNEZ FARRÉS

Premi Salvador Reixach,
XI edició en l'àmbit Humanístic i Social

E

ls infants acollits a Olot després de la Primera i de la Segona Guerra Mundials.

1. Conseqüències de la Primera Guerra Mundial per a Àustria

L'Àustria de la postguerra és una Àustria que travessa una greu crisi econòmica, política i d'identitat, ja que no supera haver perdut el seu caràcter imperial el 1918. El Tractat de Pau de St. Germain, que fou signat a Laye, el 10 de setembre de 1919, entre les potències aliades i Àustria, estableix el desmembrament de l'antiga monarquia dels Habsburg, és a dir, de l'Imperi Austrohongarès. Àustria queda limitada a algunes zones on només es parla alemany. Amb aquest tractat es reconeix la independència d'Hongria i la creació dels nous estats de Txecoslovàquia i Iugoslàvia. També estableix la cessió del Trentino, Tirol del Sud, Trieste, Ístria, diverses illes de Dalmàcia i el Friuli a Itàlia, i Galitzia a Polònia. Hongria cedeix Transilvània, part del Banat i Bucovina a Romania (es concreta al Tractat de Trianon), i el Burgenland a Àustria.

Una clàusula important del Tractat de St. Germain és la prohibició de revisar o revocar la independència d'Àustria i així impedir la unió política o econòmica amb Alemanya, ja que un cop s'ha perdut l'Imperi es planteja la unificació que ha fracassat el 1866 després de la guerra austroprussiana. Aquest tractat imposa unes condicions molt dures a Àustria i, en termes nacionals, molt injustes. A causa d'aquest tractat, el 12 de novembre de 1918 es funda la República d'Àustria. Dels quasi 10 milions i mig d'austriacs alemanys reclamats pel govern de Viena, només 6 milions i mig són a l'Àustria alemanya, mentre que 4 milions acaben en estats no alemanys. S'ha de tenir present que durant el 1918-1919, la majoria

d'austriacs no volien una república austríaca independent. El que desitjaven era passar a formar part d'Alemanya, opció rebutjada categòricament pels francesos. Els principals grups polítics austríacs no tenien interès en crear una identitat austríaca independent, la qual cosa facilita que, especialment la dreta catòlica conservadora, faci renéixer la idea d'una identitat catòlica de l'Àustria que havia existit durant el segle XVIII, diferent de l'Alemanya protestant.

Mentre gran part d'Europa, incloent-hi Àustria, està passant una crisi que ratlla el caos, les autoritats estan preocupades per una possible onada comunista i el malestar dels treballadors arriba a nivells amenaçadors, sobretot per l'interès que desperta la revolució soviètica. Als disturbis de les classes obreres s'hi sumen, a més, els ressentiments d'una burgesia desclassada.

D'altra banda, Àustria es troba especialment afectada per la desintegració de l'Imperi Austrohongarès ja que les noves fronteres nacionals els priven de les seves línies econòmiques vitals: l'embargament de Txecoslovàquia als subministres de carbó durant l'hivern de 1918 i 1919 és un cop especialment dur. A més, en aquests moments es viu una enorme inflació, el que comporta que molts austríacs només sobrevisquin gràcies a l'ajuda alimentària dels aliats. Aquesta inflació monetària arriba al seu punt màxim a la tardor de 1924. Les polítiques conservadores del govern d'Àustria fan que la crisi de l'atur no se superi i es produeixi un impacte deflacionari sobre la demanda. La lluita de classes entre treballadors i empreses, l'antisemitisme creixent i les tensions ideològiques empitjoren la situació i el resultat de tot aquest caos és l'estancament econòmic: l'economia austríaca no arriba al nivell que havia assolit abans de la guerra fins al 1929, quan hi ha el crac econòmic a Estat Units i comença la depressió. Amb tot, la seva recuperació d'abans del crac és fràgil i més dèbil que la d'Alemanya. El sistema bancari no es recupera plenament i Àustria segueix depenent per al seu crèdit internacional de la Societat de Nacions.

Creació del projecte i procedència dels nens acollits

És en aquest context de penúria econòmica quan es comença a pensar en ajudar els nens austríacs, concretament, a finals del 1919, i ho fa la secretària de l'organització *Save the Children Fund*, la senyora Dorothy F. Buxton. És ella qui escriu una carta que apareix publicada en un diari espanyol –*El Imparcial*–, on s'expliquen les misèries que pateixen els nens austríacs. Comenta que a Anglaterra, l'ONG *Save the Children*, patrocinada pel cardenal Boome, capítost de l'Església Catòlica d'Anglaterra, i per l'arquebisbe de Canterbury entre d'altres (com la senyora de Lloyd George i el dramaturg John Galsworthy) ajuden els nens que passen penúries. Aquesta ONG es posa en contacte amb el Papa per poder cooperar junts i aquest ho accepta. Així, l'organització administrativa de l'Església s'ofereix per dur a terme la part pràctica del projecte, ja que es con-

sidera que perquè aquest tingui èxit s'ha de tenir coneixement de les condicions locals.

La senyora Buxton també cita que hi ha diferents països que ja estan ajudant els nens enviant-los menjar o acollint-los per unes setmanes i convida Espanya a participar-hi. També especifica que qui vulgui col·laborar aportant roba, llibres o altres objectes útils, pot dirigir-se al centre religiós o nacional més proper o bé al Comitè de la Creu Roja de Ginebra, que crearà un organisme per gestionar els fons. A partir d'aquí es van publicant notícies on es narra que a Espanya, a mesura que passa el temps, la població s'involucra més en aquest projecte, fins a arribar al punt que moltes persones volen acollir nens austríacs a casa seva.

Si bé la idea inicial és de *Save the Children Fund*, és a través de les parròquies que es realitza la campanya propagandística mitjançant donacions i misses dedicades als nens. També hi participa activament la Creu Roja, que ajuda a organitzar el projecte.

A Viena, des del 1915, hi ha una precarietat alimentària i higiènica preocupant, però durant les últimes setmanes del 1919, la situació empitjora notablement. S'ha de començar a repartir la meitat de l'escassa ració oficial de pa i farina, ja que les reserves municipals s'exhaureixen i no arriben noves importacions alimentàries. També s'exhaureixen els crèdits de les potències aliades per a les importacions, així que Viena no té condicions per adquirir quantitats suficients de farina, mantega i carn de les províncies austríaques o dels estats més propers. Viena, on resideix més de la meitat de la població del país, es veu impossibilitada per poder alimentar tota la població urbana i dels barris obrers. Els hospitals també tenen una higiene nefasta i molts no poden comprar combustible per escalfar les habitacions, provocant, fins i tot, pneumònies.

Pel que fa a la població infantil, es considera que només 9 de cada 100 nens tenen una constitució física no malaltissa, i que 67 de cada 100 estan per sota d'un estat mínim de nutrició. A més, les previsions diuen que el fred hivernal matarà molts nens o farà que emmalalteixin.

Països acollidors

A Suïssa, a finals de l'any 1919, ja hi ha societats amb l'objectiu d'acollir, per unes setmanes, nens austríacs, alemanys i txecoslovacs. A Suècia també es vol dur a terme el mateix projecte i per això es funda una única societat que s'encarrega de tot, com a Anglaterra. També són similars els projectes a Dinamarca i Holanda, i a França, on s'està formant una associació del mateix estil que les anteriors. A Itàlia, el Partit Popular decideix que s'acullin 15.000 nens vienesos, que vagin a viure, temporalment, en poblacions properes a Roma. Itàlia, durant l'any 1920, és el país que acull més infants austríacs.

Els nens acollits pels EUA, Espanya, Itàlia, Suïssa, Suècia, França, Bèlgica, Dinamarca, Holanda i Anglaterra són catòlics i van a països on la religió que hi impera és el catolicisme, excepte a Anglaterra, ja que les organitzacions que preparen el projecte són catòliques, o sigui que els qui acullen els nens o fan donacions són de famílies cristianes.

Espanya, durant el 1920 i el 1921, només rep mainada austríaca, la majoria de la ciutat de Graz. Aquests van a moltes poblacions de l'estat espanyol, entre les quals hi ha Saragossa, Madrid, València, Osca, Oviedo i Astúries. Pel que fa a Catalunya, van a Barcelona, Girona, Sabadell, Terrassa, Santa Coloma de Farners, L'Armentera, La Bisbal, La Cellera, Vic i Olot, on s'allotjaran uns 20 infants.

L'arribada dels nens a Espanya i la rebuda que se'ls dispensa

Uns 500 nens austríacs, d'entre 10 i 14 anys, que provenen de famílies de classe mitjana, són acollits pel termini de dos anys a Espanya. Arriben en diverses expedicions entre el 1920 i el 1921. Vénen en vaixell des de Gènova i es desplacen en tren per Espanya. En teoria, tots saben la llengua internacional de l'època: l'esperanto.

Per assegurar una bona distribució per tot el país, a mesura que els nens van arribant es van formant comitès de recepció —que són diferents dels d'organització— i que depenen d'un comitè central, que es troba a Saragossa i està format per, entre d'altres, el cardenal arquebisbe de Saragossa, Juan Soldevila Romero, i per Emilio Gastón, President per a Espanya de l'Associació de Juristes Esperantistes. Aquest comitè s'encarrega de distribuir els nens austríacs. També es formen subcomitès a Barcelona, València, Terrassa, Sabadell, Girona, Santa Coloma de Farners, Vic, La Cellera, La Bisbal, L'Armentera i Osca. Òbviament, només a les poblacions on hi ha comitès formats es poden acollir nens. A nivell gironí, qui controla l'organització del projecte és el Dr. Josep Casanovas, juntament amb altres personalitats distingides, que s'han constituït formant una Secció de Girona, de la qual depenen els comitès locals. A Olot, també es forma un comitè local, constituït per distingides dames olotines com la senyora Agna Serrat-Calvó de Llosas i la senyora Antònia Torras Aubert.

La primera expedició de nens austríacs a Espanya està formada per 24 infants de Graz. Inicien el viatge en un vaixell anomenat 'Príncep d'Astúries', que ha sofert nombroses avaries durant el trajecte d'anada cap a Itàlia. Per aquest motiu, des de Gènova a Barcelona se'ls ha de transportar amb un altre vaixell de la companyia Transmediterrània, el qual arriba a Barcelona el 14 de setembre del 1920. Les següents expedicions estan formades per grups d'entre 35 i 75 nens. En total se'n duran a terme sis. Un cop els infants arriben són rebuts pel Comitè Pro-nens austríacs, la Societat Esperantista, la Creu Roja i, si s'escau, per l'ambaixador o el Cònsol d'Àustria.

A Olot vénen 3 expedicions diferents de nens austríacs, totes a principi de 1921. La primera té problemes per arribar, ja que es troba amb una vaga de ferroviaris, però les altres arriben sense contratemps.

Organismes patrocinadors del projecte

Perquè el projecte es dugui a terme amb garanties no n'hi ha prou amb què una sèrie d'organismes (la Creu Roja, *Save the Children Fund* i, sobretot, l'Església) administrin els donatius o els nens als països acollidors, sinó que també s'ha de realitzar una campanya propagandística perquè la gent s'animi a participar. És gràcies a totes aquestes activitats i a l'èxit que tenen que a Espanya que es comença a plantejar la possibilitat d'acollir nens.

Les activitats efectuades són molt diverses: van des d'un col·legi religiós que constitueix una junta amb els antics alumnes, on s'obre una subscripció per socórrer als nens d'Àustria, passant pel Nadal del 1919, quan s'instal·la, a Madrid, un pessebre en el qual s'exposa el Naixement de Jesús, o una obra al teatre Princesa, també a Madrid, on tots els beneficis obtinguts es destinaran als nens austríacs. Però qui més actes realitza és, sens dubte, l'Església. Moltes autoritats eclesiàstiques demanen que s'ajudin els nens austríacs: hi ha bisbes —com el senyor Melo, bisbe de Madrid-Alcalà— que organitzen i recapten fons o bé constitueixen juntes, com per exemple la Junta Nacional a Madrid formada per un comitè de Patronat amb personatges il·lustres, entre d'altres, el duc d'Alba, un comitè de dames, un comitè de premsa i un comitè executiu. Moltes diòcesis fan pregàries en honor als nens i s'obren subscripcions i col·lectes. El Papa, Benet XV, també demana que els catòlics s'involucrin en el projecte. .

L'organització espanyola aconsegueix recaptar, sumant totes les donacions, 520.010,56 pessetes, que són aportades per persones amb un elevat poder adquisitiu, institucions eclesiàstiques, diputacions provincials, subscripcions i col·lectes. També la reina Maria Cristina participa en molts actes benèfics i és, fins i tot, convidada a Nova York a una festa benèfica organitzada per l'*American Hospital Clothing Relief for Viena*, on se la felicita pel que està fent per aquests nens.

A nivell gironí, la Creu Roja col·labora organitzant una festa benèfica pels nens austríacs i, curiosament, alhora, pels nens d'Hongria. A Olot també se celebren diversos actes. El primer és el 1919, quan es dedica una missa als infants austríacs amb una col·lecta final per recollir diners. Al llarg del 1920 es fan actes perquè els olotins s'animin a participar en el projecte d'acollida de nens austríacs, com per exemple el repartiment de fullets i butlletins per subscripcions. Molta gent col·labora aportant donatius mensuals, que a Olot tenen molt d'èxit i donen resultats molt satisfactoris.

Famílies acollidores. La vida dels nens a Olot

Tota família que vol acollir un nen austríac ha de passar per una selecció: primer s'ha de parlar amb el Patronat o la Junta Local que s'ha format i explicar quina és la professió i la posició econòmica d'aquesta. Així, si el Patronat no veu clara la situació de la família, rebutja la possibilitat d'acolliment, mentre que si no hi veuen cap inconvenient, es pot fer el següent pas, que és triar el sexe de l'infant. D'altra banda, però, abans que els nens vinguin, les autoritats austríaques s'asseguren que les famílies siguin idònies per a aquesta tasca, i durant la seva estada també envien representants que supervisin el projecte. Així, doncs, el 1920 arriben a Girona, procedents de Viena, dos arquebisbes —Diego Lastra, capellà de l'ambaixada espanyola a Àustria, i Philip Barth, professor de religió en una escola vienesa i sacerdot— per recollir donatius i contactar amb les famílies que volen acollir nens. A Olot, Herr Karl Boatel, un dels col·laboradors que impulsa el projecte d'enviar nens austríacs a Espanya, acompanyat pel Doctor Casanoves, visita els nens a la Casa de la Ciutat, per saber del cert que estan ben tractats i que no hi ha cap problema.

No tots els nens, però, viuran en una casa particular. N'hi ha que són allotjats en hospicis: aquest fet se sap perquè hi ha una notícia del 1920 que narra que en arribar a Saragossa, els nens més petits van a viure a cases particulars, però els de 13 i 14 anys van a un hospici. Aquests es porten malament, se'ls castiga físicament i s'escapen de l'hospici per anar al consolat del seu país a denunciar que encara que els aliments són bons no són suficients. Acte seguit tornen a l'hospici. Tot i així, quan la notícia es publica ja s'han fugat un altre cop. Aquests, però, són casos aïllats i la majoria de vegades només s'estan en un hospici per un període molt curt, per fer una pausa durant el viatge (això es fa amb els nens que van a Astúries, ja que en passar per Madrid l'alcalde fa preparar allotjament en un d'aquests llocs).

A Olot venen 20 nens que s'allotgen en cases particulars i, alguns, al col·legi dels Escolapis. Les famílies acollidores són benestants i catòliques practicants: són la família Dorca, la família Bolós, la família Trincheria, el rvnt. Jordi Puigdevall (Mas les Cols), Josep Aulina (Molí de les Fonts), Miquel Colomer (Mas Corromina), Joan Roura i Casabosch, Francisca de Pol vda. de Campderrich, Rafel Berga i les Gleyes, de St. Cristòfol les Fonts.

Quan una família acull un infant austríac, es compromet a alimentar-lo i a cuidar-lo, però les despeses que aquest suposa no les ha de pagar la família, sinó la Junta olotina. Així, quan per exemple es compren unes sabates s'ha de presentar la factura a la senyora Agna Serrat-Calvó de Llosas, que guarda totes les factures perquè és la tesorera de la Junta. En finalitzar l'estada dels nens es paga a les famílies acollidores les despeses que els infants han generat.

Quan i com tornen els infants a Àustria

Després de dos anys de la seva arribada, els nens marxen d'Espanya tal i com han arribat, és a dir, per mar. El dia 5 d'abril del 1922, 52 nens austríacs procedents de Galícia, arriben a Madrid per marxar cap a Barcelona a agafar el transatlàntic 'Cap Polonio', que els portarà cap a Itàlia i, des d'allà, cap al seu país. El dia 25 del mateix mes també tornen cap a Àustria, en el transatlàntic 'Re Vittorio', els que estan allotjats a Barcelona i rodalies. El delegat del govern austríac, que s'encarrega d'aquesta expedició, dona les gràcies al Comitè Pro-nens d'Àustria Famolencs i assegura que Àustria mai oblidarà aquesta caritativa gesta.

El dia 29 d'abril també surten cap a Girona 7 nois i noies austríacs allotjats a Olot: són acomiadats per la vicepresidenta de la Junta i pel prohom local Manel Malagrida. Marxen d'Espanya acompanyats pel Doctor Casanoves, que al tornar d'Àustria dona una conferència a Girona, on explica les dificultats del viatge, la felicitat arribada i l'emotiu retrobament familiar.

Tot i així, encara queden nens a Espanya: el 1923, amb motiu del XV Congrés Universal d'Esperanto que se celebra a Nuremberg es prepara un viatge de retorn a mitjans de juliol per als nens austríacs que han de tornar al seu país d'origen. En definitiva: els nens austríacs marxen d'Espanya en diferents viatges, però, tot i així, el 1924 encara hi ha infants que no han retornat al seu país, i això se sap perquè es publica una carta del cònsol d'Àustria que narra aquesta situació i demana que s'organitzi la seva tornada: se sol·licita a les famílies acollidores que vagin a l'ambaixada d'Àustria a Madrid i que donin una sèrie de dades, per facilitar, d'aquesta manera, els preparatius de viatge.

Valoració que es fa de l'estada dels nens austríacs

Segons el que els diaris ens notifiquen, quan després de dos anys els nens tornen a Àustria, valoren l'estada a Espanya molt positivament. Quasi cap nen ha emmalaltit i tots han estat degudament alimentats tot i que trobem el cas d'una nena que morí durant l'estada a Espanya. També se'ns diu que quan algun nen es retroba amb la seva família biològica, aquests no el reconeixen, degut als canvis físics que han sofert, provocant una gran impressió en els seus familiars, que es mostren molt agraïts.

D'altra banda, alguns diaris denuncien que no tothom està d'acord amb el projecte d'ajudar nens austríacs. Hi ha crítiques des del 1919, quan el projecte tot just s'està gestant, fins al 1922, quan els nens ja han arribat i alguns ja els falta poc per marxar, però, en resum, aquestes objecten sempre el mateix: que a Espanya hi ha molts nens que també moren de gana i que viuen en condicions molt precàries, però que no es fa absolutament res per ajudar-los. Una crítica del

1919 narra que socórrer els nens austríacs és excel·lent, però alhora inacceptable, ja que a Espanya moren milers de nens que viuen al llindar de la pobresa i no es fa res, sense parlar dels asils i els hospicis, llocs en mal estat on morir és fàcil. I acaba amb la dita 'la caritat comença a casa' i mencionant que a Espanya aquesta frase feta s'hauria de tenir en compte. Durant el 1920, 1921 i 1922 també es narra, en altres articles, la precària situació dels infants espanyols, ja que molts nens tenen tuberculosi i viuen en hospicis. Alhora es comenta l'elevada mortalitat infantil a Madrid, on molts nens moren de gana i viuen en condicions infrahumanes, essent explotats pels vividors de la caritat, i les Hurdes, una zona espanyola molt necessitada econòmicament però oblidada per les autoritats.

Què ha quedat de la seva estada?

Les famílies acollidores amb les quals s'ha pogut contactar no recorden res dels fets, i sembla com si només hi hagués proves que realment tot això fou real gràcies al rastre notable que deixà la premsa local i espanyola, a les fotografies i als pocs infants que no tornaren a Àustria i es quedaren a viure al país acollidor, com és el cas d'un nen, Rodolf Sajovitz, que es quedà a Olot. Aquest cas s'ha pogut aprofundir gràcies a l'entrevista a la seva filla Matilde Sajovitz.

2. Conseqüències de la Segona Guerra Mundial per a Àustria

Quan el 27 d'abril de 1945 es proclama el restabliment de la República d'Àustria, tot el país es troba en una desastrosa situació econòmica i política pels efectes de la Segona Guerra Mundial.

Els austríacs desenvolupen una utilíssima doble consciència mitjançant la qual l'etapa compresa entre el 1945 i el Tractat d'Estat de 1955 és denominada com a període d'ocupació. El 1955 és l'any que Àustria queda 'lliure'. El mite fundador de la Segona República austríaca és que el 1945 també ha estat alliberada d'Alemanya com 'la primera víctima de l'agressió nazi'. Aquest mite, creat pels occidentals, té la finalitat de convèncer els austríacs que s'allunyin d'Alemanya i s'alineïn a favor de les potències occidentals en el desenvolupament de la Guerra Freda. És a dir, l'objectiu que tenen els austríacs de fundar l'*Anschluss* queda immers en una mena d'amnèsia política i es simula com si aquest sentiment no hagués existit mai.

El 4 de juliol de 1945, els aliats posen Àustria sota control d'un Consell Aliat, compost per quatre comissaris aliats. El dia 9 d'aquest mateix mes s'estableixen diferents zones d'ocupació, donant lloc a alguns posicionaments de les tropes. Viena queda dividida per les quatre potències ocupadores. La Unió Soviètica

tracta Àustria com un país conquerit. Els capitosts militars no inverteixen prou esforços a aturar les violacions i els saquejos de la població austríaca per part de les seves tropes. Només a Viena s'estima que hi ha unes 100.000 dones violades. Tot i que la violència es modera al juliol, la zona russa es fa famosa per la brutalitat de la seva administració i de les despietades i destructives polítiques econòmiques, que comporten el desmantellament d'indústries molt productives per portar-les a Rússia i extreure'n profit. En altres zones ocupades del país l'experiència és molt diferent. L'ocupació francesa és molt més benvolent, i així més ben acollida. Els britànics, al sud del país, també són apreciats, encara que només perquè protegeixen els austríacs de les ambicions iugoslaves. L'impuls més positiu és, però, per als americans: l'administració Truman es converteix en el principal benefactor d'Àustria. L'ajuda alimentària que proporciona, per exemple, l'hivern del 1946, és vital perquè la població pugui sobreviure. El Pla Marshall, que es duu a terme per primer cop el 1947, és fonamental per a la futura prosperitat austríaca. Aquest país també rep uns mil milions de dòlars del Programa Europeu de Recuperació, que són destinats, sobretot, a projectes industrials i infraestructures. Aquesta benevolència occidental es veu fortament influenciada pel començament de la Guerra Freda i per la posició central d'Àustria entre l'est i occident. La cooperació entre els diferents partits polítics austríacs facilita, també, la recuperació econòmica.

El 15 de maig del 1955, es firma un Tractat a Viena, anomenat 'Tractat d'Estat' en el qual es considera Àustria una víctima del nazisme i es declara nul *l'Anschluss* amb Alemanya. D'acord amb aquest tractat, Àustria es converteix en un estat sobirà, independent i democràtic. En aquest tractat també es prohibeix la unió amb Alemanya i la restauració dels Hasburg. Alhora es garanteixen els drets de les minories eslaves. El tractat entra en vigor el 27 de juliol, i el 25 d'octubre les últimes tropes estrangeres abandonen el país, deixant a càrrec del país la recent creada República, dotada de govern propi i d'una nova constitució. I, finalment, el 5 de novembre de 1955, el parlament aprova la llei de neutralitat del país envers la Guerra Freda.

Creació del projecte i procedència dels nens acollits

El 1949 ja fa quatre anys que s'ha acabat la guerra. Àustria està ocupada per les quatre potències guanyadores i Viena dividida en quatre zones. El país es troba en un estat de desolació total. La majoria de dones són vídues o han de treballar per poder mantenir la família i els homes, o bé tornen de la guerra o són declarats desapareguts o enviats a camps de treball.

Els queviures estan racionats i escassegen. Tot i que, teòricament, s'assignen 1.000 calories per persona, a la pràctica no és així. Molts nens no tenen res per

menjar i viuen envoltats de destrucció. Gran part de la població està necessitada, especialment les criatures que són les més febles. Dues tercers parts de la població infantil estan subalimentades, especialment a les ciutats. El pes de molts nens es redueix dràsticament, les malalties augmenten i n'apareixen algunes ja extingides, com la tuberculosi.

El diner en efectiu ha perdut tot el seu valor després de la reforma monetària i per això, per poder aconseguir aliments, molts austríacs s'han de vendre joies, roba, coberts de plata o bones teles. A més, la majoria de la gent ha de passar tota la nit fent cua davant de botigues de comestibles, amb la cartilla de racionament a la mà, i quan sol tocar el torn, ja no queda quasi res del que és més essencial, com pa i llet. Els mitjans de transport tampoc funcionen en la seva totalitat. Un gran nombre d'edificis es troben destruïts pels bombardejos i moltes cases han quedat inhabitables. El combustible per cuinar o perquè la gent es pugui escalfar, també escasseja. Algunes cases grans o xalets que han quedat intactes són confiscats i ocupats pels aliats. En alguns casos els seus propietaris poden viure al soterrani i rebre una mica de menjar si, a canvi, netegen la casa i cuinen per a ells.

Davant d'aquest panorama el govern demana ajuda i ONGs internacionals arriben amb ajuda alimentària, medicines, roba... L'ONG *Care Mission* estableix punts de distribució, però el menjar s'ofereix 'a cegues', és a dir, sense seleccionar els més necessitats o sigui que no resol el problema en si. A més, tota aquesta ajuda és molt puntual. Així que, tenint com a referent la Primera Guerra Mundial, es decideix enviar nens lluny d'Àustria, on puguin estar ben alimentats. En un inici, però, durant l'any 1945, envien criatures al nord d'Àustria, i un cop s'acaba la guerra s'acullen nens a altres països, essent la institució cristiana Càrites qui organitza el projecte de dur nens austríacs a diferents països per 6 mesos.

Càrites, des de la capital austríaca, fa una crida que s'escampa pel país gràcies a esglésies i parròquies que expliquen en què consisteix el projecte. A partir d'aquí es comencen a escriure llistes amb els noms dels nens que volen prendre part en el projecte, anotant-ne l'edat i altres dades. Tots segueixen una selecció molt minuciosa: es trien segons un paràmetre bàsic: s'escullen els nens que no són més que pell i ossos. Aquest procés està molt controlat per funcionaris, que no fan excepcions. Un cop s'ha fet el procés de selecció es confecciona un passaport col·lectiu perquè els nens puguin travessar la frontera. Cap nen o nena sap l'espanyol en arribar, tot i que alguns parlen francès i anglès a més, òbviament, de la seva llengua materna, l'alemany. En el cas d'Espanya, el director del projecte és Jesús Valcárcel, més endavant nomenat President de Càrites Internacional.

Països acollidors

Un total de 80.000 nens catòlics austríacs d'entre 5 i 12 anys són enviats, entre els anys 1945 i 1950, a diferents països europeus. Cronològicament, els

països que acullen infants són Suïssa, Bèlgica, Holanda, Luxemburg, Dinamarca, Espanya, Portugal, Anglaterra, Irlanda, Hongria, Itàlia i França. Unes 20.000 famílies espanyoles, entre les quals hi ha desenes de famílies catalanes, s'ofereixen per acollir nens, però com que al final només en poden venir 4.000 s'ha de passar per un detallat procés de selecció, tant de les criatures com de les famílies acollidores.

El país acollidor que té més problemes és, sens dubte, Espanya, ja que la política de Franco, que imposa mà dura als perdedors i té una ideologia molt propera als ideals feixistes, fa que Espanya quedi aïllada políticament. França tanca la frontera amb Espanya i, a nivell internacional, es promou una campanya en contra d'aquest règim. D'altra banda, la situació social d'Espanya també és catastròfica: el país està destrossat fruit de la Guerra Civil i hi ha diferències socials immenses, fent que diverses revistes estrangeres critiquin que es duguin nens a Espanya. L'Església, però, ho considera una obra social i al govern de Franco el projecte li garanteix propagar la imatge d'un país catòlic que vol col·laborar amb el món exterior.

Tots els nens austríacs que formen part del projecte són catòlics, però no tots els països acollidors en són, com és el cas d'Anglaterra. Tot i així, allà també existeix Càrites o sigui que qui organitza el projecte —i segurament les famílies acollidores, també— són catòlics.

A l'Estat Espanyol, s'acullen infants —majoritàriament nenes— a Madrid, Pamplona, Toledo, Bilbao, Villacañas, Albacete, Màlaga, València, Sant Sebastià, Santander, Corrales de Buelna, Zamora i Valladolid. A Catalunya, les poblacions acollidores són: Barcelona, Girona, Figueres, Banyoles, Puigcerdà, Sabadell, Terrassa, Olot, Torroella de Montgrí, Palamós, Lloret de Mar, Arenys de Mar, Santa Coloma de Farners, Sant Jaume de Llierca, Sant Feliu de Guíxols i Ordís.

L'arribada dels nens a Espanya i la rebuda que se'ls dispensa

Malgrat que a Espanya havien de venir uns 20.000 infants austríacs, al final, només n'arriben 4.000 que tenen entre 5 i 12 anys. Són orfes o provenen de famílies pobres, ja que no tots els infants poden participar en aquests projectes, sinó només els més necessitats. La durada de la seva estada va dels 3 als 9 mesos, tot i que alguns s'hi queden més temps i d'altres, per sempre.

Com després de la Gran Guerra, en aquest cas els nens tampoc arriben tots alhora sinó en quatre expedicions realitzades entre el 1949 i el 1956. Tots viatgen en tren i entren a Espanya per Portbou i Irún, malgrat que el principal problema que tenen els organitzadors del projecte és que Espanya està aïllada políticament i no manté relacions diplomàtiques amb Àustria. Així que es decideix fingir que els nens vénen a Espanya des del Vaticà. Un altre problema que tenen les auto-

ritats és que no hi ha transport per fer arribar els nens a Espanya, ja que no hi ha trens regulars que facin el trajecte Àustria-Espanya. A més, moltes vies estan destruïdes pels bombardejos de la Guerra. Finalment, l'armada britànica posa a disposició de Càrites uns vagons militars perquè el viatge es pugui dur a terme, però el temps que dura el trajecte —4 dies i 3 nits— és fa interminable. Les condicions en què viatgen són molt dures: no hi ha calefacció, els bancs són de fusta i no n'hi ha per a tothom. No tots els nens que vénen viuen a Viena, sinó que, de camí, es van recollint criatures d'altres pobles austríacs.

El primer viatge està format per cinc-centes nenes —no hi ha quasi cap noi—. El comiat a l'estació no és fàcil, ja que els infants no entenen el que passa. Són separats de la seva família i, acte seguit, se'ls dona un cartró que s'han de penjar al coll amb el seu nom i una tassa amb el seu número. Només quan tots els nens ja són a dalt del tren es deixa que les famílies entrin a l'estació i es puguin acomiadar, evitant, així, un enorme caos de nens acomiadant-se. Els nens, però, no marxen sols, sinó que ho fan acompanyats d'un gran nombre de voluntaris i dos capellans: aquests s'ocupen que els nens s'alimentin, es diverteixin durant el viatge i que estiguin nets i que no emmalalteixin, ja que si algun nen agafa una malaltia infecciosa pot ser terrible. La tristor que acompanya els infants al llarg del seu viatge s'oblida quan contemplen el mar, ja que molts no l'havien vist mai. Alguns, però, s'espanten, perquè només l'havien 'observat' als atles, i es pensen que són a l'Àfrica. Un altre moment en què s'esvaeixen les penúries del viatge i la tristesa és quan en arribar a Portbou i ser rebuts per diverses autoritats (capellans, bisbes, militars i, fins i tot, la princesa Joana de Borbó i Parma), se'ls dona per menjar xocolata calenta, taronges i plàtans que, al no haver-ne vist ni tastat mai, alguns se'ls mengen amb pela i tot. També hi assisteixen molts metges per si s'ha d'atendre alguna criatura que estigui malalta, malgrat que al final resulta que totes es troben perfectament, excepte alguna que ha patit algun lleuger mareig.

De Portbou parteixen dues expedicions: una, cap a Pamplona i l'altra, cap a Barcelona. Quan arriben a aquestes capitals les criatures s'allotgen en convents o residències, per un temps, fins que la família acollidora els va a buscar. A Pamplona, els nens s'allotgen en una residència, on els dutxen i els renten la roba. La majoria de criatures estan molt espantades: les monges els fan por i la residència, de nit, és tenebrosa. De tota manera, aquesta situació només dura uns dies, ja que ràpidament tots són acollits per famílies espanyoles.

L'expedició que va cap a Barcelona arriba a Girona el matí del 27 de març del 1949 i s'hi queden 50 nenes de les 500 que venien. La resta són repartides per altres ciutats catalanes. A Girona, un grup de la Secció Femenina de la Falange, d'Acció Catòlica i altres autoritats religioses les atenen —ajudades per Frau Sanner (una dona alemanya que s'havia quedat a viure a Girona), pel capellà Manel Fuentes i d'un altre voluntari que sap alemany, ja que així fan de mediadors— i

les reben amb molta alegria. Després de proporcionar-los menjar (taronges, llet, xocolata...), les nenes que es queden a Girona, les instal·len al Convent de les Adoratrius durant uns dies fins que siguin destinades a la casa que els toqui. Les famílies i els infants no es poden entendre, excepte quan hi ha un intèrpret. Si no, es parlen a través de gestos. Al principi, els nens se senten estranys: tot el que els envolta és nou. A més, els àpats que es preparen són massa substanciosos per als seus estòmacs i la llet no se'ls posa bé. Però de mica en mica es van recuperant i es van nodrint com ho faria un nen sa, tornant-s'hi, també, ells.

Tots els altres viatges transcorren més o menys igual. El mètode de transport i la durada és el mateix i la ruta que se segueix també: Viena-Salzburg-Innsbruck-Milà-Gènova-Marsella-Portbou. Així, durant el 1949 i, sobretot, el 1950 van arribant nens als pobles on se'ls acull.

El primer acte que se celebra a Olot quan arriba la primera expedició, el dia 3 d'abril de 1949, formada per 14 nenes austríaques d'entre 6 i 12 anys, és una missa en honor seu, on canten una Salve que emociona els ciutadans. Al final de l'acte són lliurades a les seves respectives famílies adoptives. Al cap d'un temps arriba una altra expedició de nens catòlics austríacs, com les nenes, amb la qual se segueix el mateix acte de presentació.

Organismes patrocinadors del projecte

L'Església és el gran 'patrocinador' del projecte ja que fa una important campanya propagandística: des de prèdiques dels capellans on s'explica que qui és un bon cristià ha de ser caritatiu i, per tant, involucrar-se en el projecte dels nens austríacs —ja que les persones que col·laborin seran recompensades de manera divina—, fins a col·lectes per recollir diners perquè els nens no tinguin cap despesa a l'hora de fer els viatges.

També participen a la campanya propagandística l'organització Càrites i Acció Catòlica. Especialment aquesta última és la que s'encarrega de publicar les llistes de les famílies escollides per acollir nens i participar activament publicant notícies als diaris referents a l'evolució del projecte.

Famílies acollidores. La vida dels nens a Olot

Totes les famílies que volen acollir algun nen a casa seva han de passar per una difícil selecció: abans que els nens arribin, les associacions catòliques confeccionen llistes de les famílies interessades en acollir nens i recullen totes les dades referents a aquestes, ja que en volen tenir el màxim d'informació. Finalment, s'escullen unes 4.000 famílies i si bé cap criatura austríaca viu en hospicis —malgrat estar-hi temporalment mentre esperen que la família que els ha estat

assignada els reculli—, alguns nens van a viure en internats de col·legis religiosos (com per exemple al Cor de Maria) o en cases de capellans que en sol·liciten.

A Olot, vénen 22 criatures —la majoria nenes— acollides en 22 cases diferents que són les famílies: Guadalupe Basil, Mir Mas de Xexàs, Giralt Triadú, Sala, Castanyer, Casamajó, Casabó Molar, Fajula, Aubert Torras, Aubert Camps, Bofill, Cortada Reverter, Sacrest Torras, Casabó, Rius Rosell, Xaudiera Camps, Llach Puig, Puigdevall Cols, Mas, Oliver i Serralosa.

A Olot, la majoria de nens nouvinguts no tenen dificultats per adaptar-se al ritme de vida de les famílies acollidores i aprenen l'idioma ràpidament. Gran part d'aquests també assisteix a l'escola durant tota l'estada que, finalment, dura uns mesos més del previst. La relació entre acollidors i acollits és molt positiva i els infants tenen una vivència molt gratificant. Gran part de famílies acollidores pertanyen a classes benestants —excepte una, la família Giralt Triadú, que viu a la plaça de Campdenmàs i és propietària d'una ferreteria— i són catòliques practicants.

Quan i com els infants tornen a Àustria

Un cop acabada l'estada dels nens al país acollidor, Acció Catòlica envia una carta a les famílies que tenen infants austríacs a casa on s'especifiquen les normes que s'han de complir perquè el viatge sigui el més fàcil i còmode possible. Aquestes són les següents:

1.- Tots els infants han de tornar amb l'expedició que els correspongui, sense cap mena d'excepció, ni seran ateses reclamacions de cap mena, ja que el passaport és col·lectiu i a l'estació es farà una revisió de tots els nens.

2.- Els infants han de posar, dins d'una o dos maletes, tot el que no sigui necessari per al viatge i una altra que podran pujar al tren amb només el que sigui indispensable per al trajecte.

3.- La tarja sanitària, on hi ha un certificat mèdic en el qual consta pes, talla, perímetre toràcic i estat de salut en arribar i en marxar d'Espanya, també és indispensable.

4.- Només s'ha de donar al nen el menjar necessari per al viatge. Les xocolatines han d'anar a les maletes grans tancades amb clau, ja que durant el viatge no està permès que en mengin pels trastorns que es podrien ocasionar.

5.- Ja que a Àustria fa molt fred, seria d'agrair que les famílies preparessin un equip d'hivern per als infants a base de llana.

Així, un cop acabats els 6 mesos d'estada a Espanya, molts nens marxen igual com han vingut, és a dir, en tren i en diverses expedicions. A vegades, són acompanyats per autoritats eclesiaístiques i quan passen per ciutats un mica grans, com Girona o Barcelona, diverses personalitats els acomiaden a l'estació.

El procediment que se sol emprar quan els infants han de marxar és dedicar-los una Missa Solemne on es conviden les famílies acollidores, representants d'Acció Catòlica i tots els habitants del poble. Quan aquesta s'acaba, els infants són acomiadats i obsequiats per diverses autoritats locals d'Acció Catòlica i Càrites i tornen a la seva pàtria. Aquest cop, però, ben vestits i amb maletes de cuir —i no de cartó— plenes de menjar. Es comenta el cas d'una nena de 9 anys que va arribar a Espanya amb només 19 quilos i tornà a Àustria amb 32. En molts casos, quan les criatures han de marxar, molta gent del poble les acomiada i se'ls dedica la portada del diari local, incloent-hi una fotografia amb totes les nenes i els nens acollits.

Una de les expedicions de nens austríacs, quan arriben a Àustria, escriu col·lectivament una carta des de Viena, en la qual el reverend Pare Hartwing Balzen, com a representant de Càrites, saluda a tothom qui s'ha involucrat en el projecte, especialment el senyor cardenal i els senyors Bisbes. I malgrat que hi ha alguns infants que no tornen a la seva pàtria perquè són adoptats oficialment per la família acollidora, hi ha rastres que ens informen que la majoria tornen a Espanya a visitar les famílies acollidores i a passar una altra temporada amb aquestes.

Valoració a la premsa de l'estada dels nens austríacs

Entre l'any 1949 i l'any 1956, que són els anys que dura el projecte, tota la premsa espanyola està controlada per la Falange Española y de las JONS, o sigui que cap diari de l'època critica el projecte. Es comenta que el govern de Franco fa això per pura bondat i caritat cristiana, sense cap altra intenció. Per demostrar-ho es diu que una família gironina ja ha adoptat oficialment una nena i que hi ha altres famílies que han tornat a convidar els nens austríacs que tingueren a casa perquè tornin una temporada. També es diu que no és necessari ajudar els nens espanyols, ja que l'Estat té cura dels asils, col·legis i institucions benèfiques, i seria vergonyós ajudar nens estrangers si els autòctons estiguessin necessitats.

Tanmateix, l'estada dels nens austríacs a Espanya deixa molt bon record a la població en general i als nens nouvinguts, també. Aquests últims sempre es mostraren molt agraïts i, quan marxaven, causaven una gran tristesa a totes les persones amb qui s'havien relacionat. La seva estada a Espanya creà lligams molt forts i els casos d'adopció es dispararen.

Què ha quedat de la seva estada?

Diverses organitzacions oficials han sorgit o s'han beneficiat d'aquesta experiència. Una d'aquestes és el *Club Encuentro*, fundat pel senyor Elías Jiménez. El senyor Jiménez era un empresari espanyol establert a Àustria que, en moltes

de les seves activitats, es trobava austríacs que li explicaven que havien viscut a Espanya, de nens, i que per a ells havia estat una temporada genial. Per aquesta raó el senyor Jiménez es dedicà a buscar aquests nens austríacs perquè va pensar que seria molt bonic que es poguessin retrobar ‘nens’ aollits i famílies acollidores. Va aconseguir contactar amb alguns i va formar un petit grup amb el qual van començar a buscar famílies acollidores espanyoles amb les quals s’havia perdut el contacte. Per aconseguir-ho enviaren cartes als ajuntaments que durant aquell temps havien col·laborat amb l’acollida d’aquests nens. El senyor Jiménez persuadí l’Institut de Cultura d’Espanya perquè col·laborés activament amb ells i posés a la seva disposició una gran sala perquè poguessin fer la primera trobada del Club. També es comprometé a tramitar la correspondència que sorgís d’aquests contactes entre austríacs i espanyols. No van tardar gaire a ser un grup força nombrós. El 1979 fundaren oficialment el *Club Encuentro*, una associació degudament reglamentada i registrada. Helmut Groch fou escollit president (quan aquest morí fou rellevat per Traudi Brandstetter, una nena austríaca acollida per una família olotina) i el senyor Jiménez, president d’honor vitalici. Brigitte Gross s’oferí per ser la secretaria del *Club* i amb l’ajut d’altres persones es convertí en una ‘detectiu’, ja que havia de trobar la manera de localitzar les famílies acollidores amb les quals s’havia perdut el contacte.

El senyor Jiménez, des de bon principi, es posà en contacte amb Jaime i Marisa Montanera, els Presidents del Club Amics d’Àustria, amb seu a Barcelona. Els Amics d’Àustria, cada any, per Pasqua, van al Santuari de Mariazell —a prop de Viena— i porten palmes pel diumenge de Rams. Amics d’Àustria també s’encarrega de difondre, a Espanya, tot el que estigui relacionat amb Àustria: la seva cultura, gastronomia...

El 1989 es realitzà una reunió a Viena en la qual es convidaren totes les famílies amb les quals s’havia pogut contactar. Tres-centes contestaren la invitació i la trobada fou un èxit.

El 1990, el *Club* realitzà una trobada a Espanya per primer cop en la qual participaren 174 membres. A partir d’aquí anaren visitant diferents poblacions fins al 1999, quan anaren a Pamplona (aquesta trobada a Navarra fou molt comentada pels mitjans de comunicació espanyols).

A part de realitzar totes aquestes trobades i intentar que les famílies acollidores tornessin a posar-se en contacte de nou amb el nen o nena que acolliren, el *Club Encuentro* també recull diners per als nens de les Aldees Infantils SOS. Aquesta organització existeix a diferents països d’Europa, entre els quals hi ha Espanya. S’encarrega que els nens que estan en risc d’exclusió social o que vénen de famílies desestructurades tinguin algun lloc per estar i tenir recolzament.

D’aquesta experiència d’acollir nens austríacs no només n’han quedat organismes oficials perquè si bé el projecte d’acollida s’acabava oficialment quan,

després de 6 mesos, els nens havien de tornar a la seva pàtria, la relació amb les famílies acollidores, en molts casos, es mantingué durant molts anys i en algunes encara hi ha contacte actualment.

3.- Conclusions

Malgrat que l'objectiu inicial d'aquest treball era cobrir el màxim d'informació possible sobre els nens austríacs que van ser acollits a Olot després de la Primera Guerra Mundial, la poca informació existent al respecte va fer que el treball s'ampliés estudiant la vinguda de nens austríacs a Olot després de la Segona Guerra Mundial. D'aquesta segona expedició hi ha molta més informació, tant a nivell estatal com comarcal i olotí. També s'han pogut entrevistar testimonis i persones que tingueren o tenen relació amb els nens austríacs que foren acollits a Olot. Fins i tot s'ha aconseguit contactar amb alguns 'infants' perquè expliquessin les seves vivències i records.

Un dels objectius que no s'ha pogut assolir és entrevistar descendents de les famílies acollidores d'infants després de la Gran Guerra, ja que les persones contactades no recordaven els fets, ni tampoc s'ha trobat cap font escrita que digués el nombre de nens que vingueren i per quines famílies foren acollits. Un altre objectiu que tampoc ha estat possible assolir, donat l'escadusser rastre documental existent, és el de saber si a Olot es formà, per acollir els nens de la Segona Guerra Mundial, una junta o un organisme 'patrocinador' de la mateixa manera que s'havia fet per acollir els infants de després de la Gran Guerra.

El període d'acollida durà dos anys per als infants que vingueren després de la Gran Guerra i menys d'un any per als nens que vingueren després de la Segona Guerra Mundial. Malgrat que alguns nens foren acollits per institucions eclesiàstiques —no en el cas d'Olot—, la majoria foren acollits per famílies benestants. Cap dels infants no sabia parlar ni català ni castellà i tots estaven molt desnudrits. El que sí s'ha pogut comprovar és que, en ambdós períodes, alguns nens ja no tornaren a Àustria i es quedaren a viure aquí per sempre més.

Aquest treball permet una ampliació, sobretot pel que fa referència a la Segona Guerra Mundial, ja que encara es poden entrevistar més testimonis directes o indirectes. També es pot completar cercant testimonis d'altres parts de Catalunya i d'Espanya. A nivell olotí, també es podria intentar ampliar la informació recopilada en aquest treball en el qual queda palès que, en ambdues ocasions, Olot va ser una ciutat acollidora.